

Õiguskantsler

Indrek Veso
AB Veso&Partnerid
Indrek@veso.ee

Teie nr

Meie 08.10.2015 nr 6-1/150150/1504344

Kristel Voltenberg
Kantsler
Eesti Advokatuur
advokatuur@advokatuur.ee

**Vastus pöördumisele
Menetlusedokumentide kättetoimetamine (TsMS § 314¹)**

Austatud Indrek Veso, austatud Eesti Advokatuuri kantsler Kristel Voltenberg

Juhtisite oma pöördumistes tähelepanu tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 314¹ võimalikele ohtudele menetlusosaliste õiguste ja huvide tagamisel seoses võimalusega lugeda menetlusedokument kättetoimetatuks kolme tööpäeva möödudes selle saatmisest. Leidsite, et selline lahendus võib ohustada isiku õigust saada kohtult õiguskaitset ning kindlustada poolte tegelik võrdsus võistlevas tsiviilkohtumenetluses.

Kui kohus saadab sellisel viisil isikule kas kiireloomulise või väga suure kaaluga teabe või küsimuse (nt esialgne õiguskaitse, teise poole vastuväited ja taotlused, menetluskulu suurus ja selle väljamõistmine) ning määrab kindlaks vastamise tähtaja, kuid isik ise sellest tegelikult teada ei saa, võib ta jääda vajaliku kaitseta ning õigusemõistmise eesmärk saavutamata.

Õiguste kahjustamise oht sõltub kättetoimetamisviisist ja adressaadist, kuivõrd neist sõltub dokumentide tegeliku õigeaegse kättesaamise tõenäosus. Seepärast tuleb eraldi vaadelda saatmisega kättetoimetatuks lugemist elektroonilise jm viisil saatmise puhul ning nõ tavainimesele ja elukutselisele menetlusosalisele dokumentide edastamise puhul. Advokaadile, notarile, kohtutäiturile vmt professionaalsetele menetluseosalistele kohtudokumentide saatmist TsMS § 314¹ üldjuhul ei reguleeri (vt ka kirja p 20).

Vaidlusaluse normi, selle põhjenduste ning justiitsministrilt¹ ja Eesti Kohtunike Ühingult² saadud vastuste analüüsi tulemusel ei saa hetkel vaatamata normi sõnastuse puudustele väita, et TsMS § 314¹ on ilmselgelt Põhiseadusega vastuolus. Normi on võimalik rakendada ja väidetavalt tulebki rakendada põhiseaduspäraselt.

Põhiseadusvastaseks võib kujuneda normi rakenduspraktika. Sellisel juhul kavatsen kasutada õiguskantsleri pädevuses olevaid vahendeid seadusmuudatuse esilekutsumiseks. Kui Teile on

¹ Justiitsministri 20.04.2015 vastus nr 10-2/1757.

² MTÜ Eesti Kohtunike Ühingu 17.04.2015 vastus.

teada kõnealuse normi põhiseadusvastase rakendamise juhtumeid, palun sellest teada anda. Praegu palun Justiitsministeeriumil kaaluda normi täpsustamist ning kohtutel pidada normi rakendamisel silmas selle eesmärke.

Vastavalt seadusandja mõttele tuleb TsMS §-ga 314¹ loodud võimalust, lugeda menetlusedokument kätte toimetatuks üksnes selle saatmisega, kasutada mitte esimese, vaid viimase valikuna ning veendunult, et see ei kahjusta isiku õigust saada kohtult õiguskaitset. Ainult selliselt tõlgendatavana on säte põhiseaduspärane.

Vajadus astuda samme kohtumenetluste pahatahtliku venitamise takistamiseks ja dokumentide kättesaamisest teadlikult hoiduvate isikute distsiplineerimiseks on vaieldamatu. Selleks kasutatavad vahendid ei tohi aga kahjustada hoolikate ning ausameelsete menetlusosaliste õigusi ja huve. Lahendused, mis võimaldavad menetlusosalisi tulemuslikult ja õiglaselt distsiplineerida kohtumenetluse põhiseaduslikke eesmärke ohustamata, on olemas. Iseküsimus on, kuivõrd tuleb need seaduses üksikasjalikult lahti kirjutada.

I Õigusnormid

Tsiviilkohtumenetluse seadustik

§ 314¹. Menetlusedokumendi kättetoimetamine saatmisega

(1) Kui menetlusedokument on saajale samas kohtumenetluses kätte toimetatud, võib saata menetlusedokumendi või teabe selle kättesaadavaks tegemise kohta sama aadressi või sidevahendi andmeid kasutades ning menetlusedokument loetakse saatmisest kolme tööpäeva möödumisel saajale kättetoimetatuks.

(2) Kui menetlusedokumendi saaja on avaldanud samas kohtumenetluses kohtule enda või oma esindaja aadressi või sidevahendi andmed, võib saata menetlusedokumendi või teabe selle kättesaadavaks tegemise kohta sama aadressi või sidevahendi andmeid kasutades ning menetlusedokument loetakse saatmisest kolme tööpäeva möödumisel saajale kättetoimetatuks.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud korras võib kohus menetlusedokumente kätte toimetada nende saatmisega ka:

1) teises käimasolevas kohtumenetluses kohtule teadaolevat menetlusosalise aadressi või muu sidevahendi andmeid kasutades;

2) hagimenetlusele eelnenud maksekäsu kiirmenetluses kohtule teadaolevat menetlusosalise aadressi või muu sidevahendi andmeid kasutades.

(4) Kui menetlusedokument toimetatakse välisriigis kätte postiteenuse osutaja vahendusel saatmisega, loetakse menetlusedokument kättetoimetatuks 30 päeva möödumisel selle saatmisest arvates.

[---]

II TsMS § 314¹ vastuvõtmise kaalutlused ja menetluse käik

1. TsMS § 314¹ võeti seadusena vastu 07.05.2014 ja jõustus 01.01.2015. Eelnõu ([545 SE](#)) seletuskirja järgi sooviti luua lihtsamaid dokumentide kättetoimetamise võimalusi käimasolevas kohtumenetluses, kus on varem menetlusedokumente juba kätte toimetatud. Samuti sooviti taastada enne 01.01.2013 kehtinud saatmisega kättetoimetamise võimalus mõnevõrra täpsustatud kujul.³

³ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse ([545 SE](#)) eelnõu seletuskiri.

2. Seletuskirjas viidatud kuni 31.12.2012 kehtinud TsMS § 314 lg 8 loomise eesmärgiks oli 2008. a selgitustel samuti menetluskirjelduste kiirem ja efektiivsem kättetoimetamine ning seeläbi kogu menetluse kiiremaks muutmine. Lõikesse 8 lisati lihtsam kättetoimetamisviis lihtkirjaga - seda juhul, kui kohus oli isikule hiljuti mingi sama või muu kohtuasjaga seotud dokumendi kätte toimetanud.⁴

3. 2014. aastal arutatud [545 SE](#) juurde lisatud märkuste tabelist nähtub mh Eesti Advokatuuri rõhuasetus, et oluline on tagada kohtumenetluses menetluskirjelduste tegelik kättetoimetamine. See peab tagama ühest küljest menetlusosalise õiguse olla ära kuulatud, kuid samas ei tohiks kohtumenetlus kättetoimetamise nõuete tõttu seisma jääda. Seetõttu peaks menetluskirjelduste kättetoimetamine esmajärjekorras toimuma viisil, millest nähtuks, et need on ka tegelikult kätte saadud. Leiti, et menetluskirjeldusi võiks fiktiivselt kättetoimetatuks lugeda viimase väljapääsuna siis, kui tegelik menetluskirjelduste kättetoimetamine on võimatu või seotud ülemääraste takistustega, nt tulenevalt asjaolust, et üks menetluspooltest väldib kohtumenetlust.⁵ Sellele märkusele vastas Justiitsministeerium, et saatmisega kättetoimetamist saab kohaldada üksnes juhul, kui samas menetluses või muus käimasolevas menetluses on menetluskirjeldus õnnestunud teatud aadressile või viisil kätte toimetada.⁶

III Õiguskantsleri analüüs

4. Põhiküsimuseks on TsMS § 314¹ lahenduse põhiseaduspärasus, mis näeb imperatiivselt ette õigusliku tagajärje saabumise, teisisõnu loetakse menetluskirjeldus automaatselt kättetoimetatuks kolme tööpäeva möödumisel peale seda, kui kohus on saatnud dokumendi või teabe selle kättesaadavaks tegemise kohta (kas siis elektrooniliselt või posti teel). Säte ei eelda dokumendi tegeliku kättesaamise tõendamist. Norm näeb ette õigusliku tagajärje tekkimisele ehk kättetoimetatuks lugemise hetke saabumisele väga lühikese tähtaja - saatmisest kolme tööpäeva möödumisel. Kirjeldatud võimalus ei ole mõeldud dokumendi saatmiseks professionaalidele,⁷ kuna nendega toimub suhtlus kohtuga üldjuhul AET elektroonilises infosüsteemis (TsMS § 311 lg 6).

5. Saatmisega kättetoimetamise küsimuses on mõistetavad nii seadusandja kui ka Eesti Advokatuuri kaalutlused. Vaidlust ei ole küsimuses, et **seadusandja eesmärk luua erinevaid lahendusi kiire ja sujuva kohtupidamise saavutamiseks on igati õigustatud**. Pigem on küsimus selles, **kas selle eesmärgi saavutamiseks loodud lahendus on alternatiividest parim ning tagab lisaks menetluse kiiruse eesmärgile tasakaalustatult ka dokumendi kättetoimetamise peamise ja olulise eesmärgi ehk menetlusosaliste õiguste ja huvide parima kaitse ning poolte tegeliku võrdsuse**. Samuti võib küsida, kumma eesmärgi saavutamine on olulisem.

⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse ([194 SE](#)) eelnõu seletuskiri.

⁵ Samas.

⁶ Mis puudutas muret, et saatmisega kättetoimetamise võimalust ei saa pidada mõistlikuks olukorras, kus advokaatidel on õigus puhata, märkis justiitsminister, et advokaadibürool tuleb professionaalse õigusteenuse pakujana töö korraldada selliselt, et klientide huvid ei saaks töökorralduslike probleemide tõttu kahjustatud. Advokaadil on võimalik kohtule teatada korralisest puhkusest ja sellest, millisele aadressile advokaadi puhkuse ajal dokumendid toimetada.

⁷ Advokaat, notar, kohtutäitur, pankrotihaldur, riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus.

6. Teatavasti on nii menetlusökonoomia⁸ kui ka kohtusse pöördumise õigus⁹ Põhiseaduse järku väärtused. Seadusandja võib küll nende saavutamise viise reguleerida, kuid ei tohi moonutada nende olemust.

7. Menetlusökonoomia tähendab tõhusat menetlust (õiguskaitset mõistliku aja jooksul) samal ajal riigi ressursside säästmisega.¹⁰ S.j saavad kohtute tehnilise töö väidetav vähendamine ja elektrooniline asjaajamine olla üksnes vahendid menetlusökonoomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks.

8. Kohtusse pöördumise õigusest ehk PS § 15 lõikest 1 tuleneb põhiõigus tõhusale õiguskaitsele, mis peab tagama õiguste lünkadeta kohtuliku kaitse. PS §-des 13, 14 ja 15 ette nähtud õigus kohtulikule kaitsele hõlmab nii isiku õigust esitada õiguste ja vabaduste rikkumise korral kaebus kohtule kui ka riigi kohustust luua põhiõiguste kaitseks kohane kohtumenetlus, mis on õiglane ja tagab isiku õiguste tõhusa kaitse.¹¹ Siia võib lisada ka advokaadi kutsevabadusest tuleneva olulise vajaduse saada kohtu saadetud menetlusdokument õigeaegselt kätte ning vastutada kliendi õiguste ja huvide kaitsmise eest.

9. Praegusel juhul võib kohtuliku kaitse lünk tekkida olukorras, kus menetlusosaline ei saa õigeaegselt kätte talle kohtu saadetud dokumenti ning ei saa menetlustähtaegu arvestades kasutada/kaitsta parimal viisil oma õiguseid. Nt kui isik ei saa vaielda vastu menetluskulu tasumise nõudele, võib selle summa ulatuda tuhandete eurodeni; kui ei saa esitada vastuväidet esialgse õiguskaitse kohaldamisele, võib tagajärjeks olla kogu tema vara arestimine või selle kasutamise keelamine, kui tehakse isiku suhtes kahjulik tagaseljaotsus põhjusel, et ta ei vastanud tähtaegselt jms. Seadus loeb dokumendi automaatselt kättetoimetatuks isegi siis, kui saaja on seadistanud oma e-postkasti automaatteavituse „*Kontorist väljas*“ koos kuupäevade äramärkimisega. Samuti loeb seadus dokumendi kättetoimetatuks, kui see saadetakse paber kandjal posti teel veendumata, et see jõudis adressaadini. Seadus lähtub eeldusest, et isik on teatud aadressil pidevalt kättesaadav ja postiteenus toimib tõrgeteta.

10. Selline olukord lubab küsida, kas seadusandja on TsMS § 314¹ luues reguleerinud kohtumenetluses osalemise põhiõiguse tõhusa kasutamise mõõdupäraselt ja piisava selgusega, et välistada minetused ning isiku õiguskaitseta jäämise.

11. Ühelt poolt võib nõustuda seadusandja kaalutlusega, et ka menetlusosalisel endal on hoolsuskohustus dokumendi kättesaamisel ja sellega tutvumisel, kuid teisalt võib mõista TsMS § 314¹ kriitikat osas, mis puudutab selle tegelikku (mitte)eesmärgipärast rakendumist võimalikult suures ulatuses (kas pigem saavad menetlusosalised 3-päevase tähtaja jooksul dokumendid kätte või mitte, seda ka siis, kui kohus on saatnud üksnes teavituse dokumendi kättesaadavaks tegemise kohta). Menetlusosaliste pahatahtlikkust ei tohi eeldada, ent paraku tuleb sellega norme luues arvestada. Nõus, et alati ei ole võimalik tagada dokumendi reaalselt üleandmist, seda iseäranis juhul, kui isik väldib menetlust. Seadusandja peab pahatahtlikkuse võimalusi minimeerima, et tagada teise poole kaitse, kohturessursi mõistlik kasutamine, sujuv menetlus ja mõistlik menetlusaeg. Üheks selliseks meetmeks on ka nn kättetoimetamisfiktsioon. Küsimus on kohase tasakaalu leidmises.

⁸ RKÜKo 17.03.2003, [3-1-3-10-02](#), p-d 9 ja 28.

⁹ RKPJKo 15.12.2009, [3-4-1-25-09](#), p 23.

¹⁰ RKPJKo 10.06.2014, [3-4-1-14-14](#), RKÜKo 29.11.2011, [3-3-1-22-11](#), p 29.1.

¹¹ RKÜKo 16.05.2008, [3-1-1-88-07](#), p 41.

12. Kohtumenetlusele juurdepääsu ja selles osalemise reguleerimine on seadusandja pädevuses ja tema ülesanne, kuid s.j tuleb hoolikalt kaaluda, kas eesmärgi saavutamise meede arvestab tasakaalustatult kõiki olulisi asjaolusid. Praegusel juhul võib küsida, kas tänane reaalne elu ja e-ühiskond on jõudnud sellisele tasemele, et võib eeldada enamikul juhtudest kohtu saadetud elektroonilise dokumendi olemasolust teadasaamist ilma, et saaja kinnitaks selle kättesaamist. Samuti tuleb hinnata tänast postiteenuse kvaliteedi (eba)ühtlast taset.¹²

13. TsMS § 314¹ loomisega soovis seadusandja taastada kuni 31.12.2012 kehtinud TsMS § 314 lg 8 regulatsiooni. Samas nähtub kuni 31.12.2012 kehtinud ja täna kehtiva lahenduse oluliste erinevustena, et 1) kuni 31.12.2012 võimaldati dokumendi elektroonilist kättetoimetamist üksnes kättesaamise kinnitusega või e-toimikus avamise kättetoimetamise kinnituse registreerimisega (lg 5), 2) saatmisega kättetoimetamine oli võimalik üksnes lihtkirja teel postitades ning üksnes juhul, kui kohus on isikule *hiljuti* mingi sama või muu kohtuasjaga seotud dokumendi kätte toimetanud, ning 3) kohtul oli õigus arvestada konkreetse juhtumi vajadusi ning ette näha pikema tähtaja. Toona ei pidanud seadusandja põhjendatuks laiendada lg 8 lihtsust elektroonilisele kättetoimetamisele. Seletuskirja kohaselt eeldas seadusandja 2008. aastal elektroonilist asjaajamist ennekõike advokaadi, notari, kohtutäituri, pankrotihalduri ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusega (§ 314 lg 2).

14. Kuni 31.12.2012 kehtinud normi rakenduspraktikat on põgusalt kirjeldatud Riigikohtu 2009. a analüüsis: „[---] Kaebuse käiguta jätmise määrust ei õnnestunud apellandile tähtitud kirjaga kätte toimetada ja see saadeti talle lõpuks kohtule teadaoleval aadressil lihtkirjaga. [---] Ringkonnakohus edastas apellandile määruse neljal korral kirjaga kaebuses märgitud aadressile, kuid kirjad tagastati märkusega "hoiutähtaja möödumisel", millest võis järeldada, et apellant ei olnud teavitanud kohut aadressi muudatusest.“¹³

15. TsMS § 314 lg 8 rakendamine nähtub ka Riigi Teataja elektroonilises kohtulahendite [otsingusüsteemis](#) olevates lahendites. Kohtud on leidnud: „Kostja seaduslikule esindajale oli kohtukutse kätte toimetatud tulenevalt TsMS § 314 lg 8. Kohus on eelnevalt samas menetluses kostjale saatnud kohtukutse aadressil XXX. Nimetatud aadressilt on kostja menetlusdokumendid kätte saanud, mida kinnitab toimikus olev väljastustead.“¹⁴, „Kuivõrd kohtuotsust ei olnud võimalik hagejale toimetada kätte tähtitud kirjaga, toimetati see hagejale kätte TsMS § 314 lg 8 alusel lihtkirjana. Vastavalt TsMS § 314 lg-le 8 loeti lahend hagejale kätte toimetatuks kolme päeva möödumisel postitamisest ja alates sellest hakkas kulgema otsusele apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg.“¹⁵, „Nimelt on maakohus 6. mail 2011 teavitanud kostja esindajat e-kirjaga, et maakohtu 20. detsembri 2010. a otsus on loetud kätte toimetatuks TsMS § 314 lg 8 alusel 11. mail 2011 ja alates sellest hakkab kulgema otsuse peale edasikaebamise tähtaeg.“¹⁶

16. Eeltoodud kohtupraktika lubab järeldada, et kohtud kasutasid kuni 31.12.2012 kehtinud TsMS § 314 lg 8 võimalust mitte esimese, vaid pigem viimase abinõuna. Sellist kaalumist ja lahendust tuleb toetada.

17. Täna kehtiva normi loomisel ei piirdunud seadusandja kuni 31.12.2012 kehtinud regulatsiooni taastamisega, vaid tegi sellele põhimõttelised täiendused, mille järgi võimaldatakse

¹² Õiguskantsleri analüüs 2015. aastal dokumendi posti teel jm viisil kättetoimetamisest maksumenetluses, vt 14.07.2015 kiri nr [6-1/140695/1503123](#).

¹³ Kohtupraktika [analüüs](#) „MENETLUSDOKUMENTIDE KÄTTETOIMETAMINE TSIVIILKOHTUMENETLUSES“, 2009, lk 21.

¹⁴ Harju Maakohtu 20.02.2009 otsus [2-08-13483](#).

¹⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 07.03.2011 määrus [2-98-12](#).

¹⁶ RKTkm 02.05.2012, [3-2-1-44-12](#).

kättetoimetatuks lugemist ka siis, kui dokument või teave selle kättesaadavaks tegemise kohta saadetakse elektrooniliselt, ning ei nähta enam kohtule ette võimalust määrata kättetoimetatuks lugemiseks pikemat tähtaega. Samuti ei tulene normi sõnastusest, et kohus peaks seda kohaldama pigem viimase abinõuna ning kasutama vaid seda aadressi, millele saadeti dokument *hiljuti*.

18. Justiitsminister selgitas, et TsMS § 314¹ eesmärk ei olnud muuta senist saatmisega kättetoimetamise praktikat. Normi kohaldamist tuleks kaaluda nii nagu seda tehti TsMS § 314 lg 8 kohaldamisel. Kiirendamiseks oluliselt kohtumenetlust on kättetoimetamise võimalus saatmisega eelkõige mõeldud selliste juhtude jaoks, kui üks osapooltest hoidub pahauskselt kõrvale menetlusdokumentide vastuvõtmisest või kui menetlusosaline on nõus, et selliselt võib menetlusdokumente kätte toimetada. Võimalik probleem ei seisne ministri arvates mitte õigusnormide Põhiseadusele vastavuses, vaid selles, kuidas neid võidakse kohtupraktikas rakendada (s.o milliste eelduste olemasolul ja millisele isikule on võimalik saatmisega kättetoimetamist kasutada).¹⁷

19. Kuigi eelkirjeldatud TsMS § 314¹ rakendamise lähtekohad ja põhimõtted on olulised ja õiged, ei toeta normi sõnastus selle ühest ja pigem n-õ viimase võimalusena kohaldamist kõikidel juhtudel. Seda iseäranis TsMS § 314¹ lg 3 puhul, mis lubab kohtul kasutada teises käimasolevas kohtumenetluses kohtule teadaolevat menetlusosalise aadressi või muu sidevahendi andmeid või lõikes 4 sisalduva dokumendi välismaale saatmisel. Arvestades seda, kui suure kaaluga on menetlusdokumendi tegelik kättesaamine ja sellega tutvumine vaidluse õigeks ja õiglaseks lahendamiseks, peab õigusnorm andma selle sujuvaks rakendamiseks konkreetsed juhised ning välistama minetused.

20. TsMS § 314¹ kontekstis võib eristada:

- 1) isikuid, kes on nimeliselt nimetatud TsMS § 311¹ lõikes 6 (advokaat, notar, kohtutäitur, pankrotihaldur ja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus) – neile toimub üldjuhul menetlusdokumendi kättetoimetamine ainult AET kaudu, ning muul viisil üksnes siis, kui kohtu jaoks esineb selleks mõjuv põhjus;
- 2) kõik teised menetlusosalised ja nende esindajad (kes ei ole advokaadid).

21. Leian, et nn professionaalidest veelgi enam omab saatmisega kättetoimetamine mõju kõikide teiste menetlusosaliste jaoks, kes lähtuvad dokumentide kättetoimetamise üldisest põhimõttest, et see antakse üle viisil, et sellega oleks võimalik õigeaegselt tutvuda. Kohus peaks valima sellise suhtlusviisi, mis kõige paremini tagab, et isik saab dokumendi kätte, s.j peab isik teadma TsMS § 314¹ kohaldamise võimalusest. Viimane ei tohi kujuneda ebameeldivaks ootamatuks üllatuseks, millest ei oldud teadlik. Samuti peab normi kohaldamist õigustama konkreetse kohtuasja kaalukas eesmärk, mis kaalub üles nt posti teel saatmise piirangud ja tagajärjed.

22. TsMS § 314¹ tuleb kohaldada viisil, et arvestatakse süstemaatiliselt kõikide dokumendi kättetoimetamist reguleerivate normide koostoimet, sh dokumendi kättetoimetamise eesmärki.

¹⁷ Minister märkis, et juhul, kui advokaat teatab kohtule oma korralisest puhkusest ja sellest, millisele aadressile sellel ajal dokumendid toimetada, siis on kohtul võimalik dokumentide kättetoimetamise korraldamisel sellega arvestada. Vastuse kohaselt on advokaatidele jt professionaalsete menetlusosalistele (pankrotihaldurid, kohtutäiturid, notarid, muud ametnikud) dokumentide kättetoimetamine saatmisega seaduse mõtet arvestades küsitav, kuna nende puhul ei ole põhjust eeldada, et nad hoiavad kohtu saadetud dokumentide vastuvõtmisest kõrvale. Samuti tuleb menetlusseadustiku üldise loogika kohaselt neile dokumendid kätte toimetada infosüsteemi, s.t AET vahendusel, mille puhul ei toimu TsMS § 314¹ kohast saatmisega kättetoimetamist. Viimane on sätestatud sõnaselgelt TsMS § 311¹ lõikes 6.

Nii tuleb silmas pidada üldnormina TsMS § 306 lõiget 1, mille järgi on menetluskohandamise dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitseks õigeaegselt tutvuda. Selles peab kohus igakordselt veenduma. Eesti Kohtunike Ühingu vastuses on samuti rõhutatud, et kohtuasja kulgu mõjutavate menetluskohandamiste kättesaamine on põhiseaduspärase kohtumenetluse möödapääsmatuks eelduseks. Samaaegselt peavad kohtunikud vajalikuks nn kättesaamisfiktsiooni olemasolu ning leiavad, et sellist võimalust on võimalik rakendada Põhiseadusega kooskõlas oleval viisil.¹⁸

23. TsMS § 314¹ abstraktselt analüüsid ja tõlgendades nähtub, et vaatamata üldisele reeglile, et mh advokaatidele toimetatakse menetluskohandamised kätte AET kaudu, ei välista sättes sisalduvad sõnad „võib saata“ normi kohaldamist ka menetluskohandamise advokaatidele kättesaamiseks (arvestades muidugi TsMS § 311¹ lg 6 piirangut „mõjuval põhjusel“). Normi rakenduspraktika sõltub konkreetsest kohtuasjast ja kohtunikust.

24. Igal juhul tuleb kaaluda võimalikult palju erinevaid tehnilisi võimalusi, mida rakendades saab veenduda, et saaja on/ei ole dokumendi tegelikult kätte saanud (nt ka „delivery report“ kontrollimaks, kas e-kiri jõudis saaja serverisse; menetlusosaliste suunamine e-kirju kirjutama, mobiiltelefonile dokumendi kättesaadavuse teavituse saatmine jm).

25. TsMS § 314¹ eesmärgipäraselt rakendamist ja menetlusosaliste õiguste kaitset ning seeläbi hinnangut normi põhiseaduspärasusele mõjutavad lisaks tähtsajaks ennistamise võimalus ja Riigikohtu tsiviilkolleegiumi vägagi range praktika menetluskohandamiste kättesaamiseks lugemise¹⁹ ja avaliku kättesaamiseks²⁰ lubatavuse osas.

26. Eeltoodud käsitlusi kogumis silmas pidades saab/võib/peab TsMS § 314¹ kohaldama koostöös § 306 lg 1 („Menetluskohandamise dokumendi üleandmine saajale selliselt, et saajal oleks võimalik dokumendiga oma õiguse teostamiseks ja kaitsemiseks õigeaegselt tutvuda.“) jt menetluskohandamiste reguleerivate normidega ning mitte esimese, vaid viimase võimalusena, kui selleks esineb tugev vajadus.

27. Sellisel kujul on TsMS § 314¹ ja selles sisalduv võimalus ka põhiseaduspärase. Normi põhiseadusevastase rakendamise vältimiseks oleks mõistlik normi täpsustada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Helen Kranich 693 8446; Helen.Kranich@oiguskantsler.ee

¹⁸ Vt ka RKTkm 15.02.2012, [3-2-1-168-11](#), p 12: „TsMS 36. ptk võimaldab lugeda menetluskohandamise kätte toimetatuks ka juhul, kui tehtud on menetluskohandamise kättesaamiseks ette nähtud toimingud ja dokument on jõudnud kohta, kust kättesaamise riski peab kandma saaja. See kehtib ka siis, kui dokument saajani tegelikult ei jõuagi või jõuab selle kättesaamiseks lugemise ajast hiljem. Tegemist on nn kättesaamisfiktsioonidega, mil seadus loeb kättesaamiseks toimunuks sõltumata dokumendi tegelikust üleandmisest. Seda õigustab mh menetluse seiskumise vältimise vajadus nt juhul, kui menetlusosaline hoidub dokumentide vastuvõtmisest.“

¹⁹ RKTkm 03.12.2014, [3-2-2-2-14](#), p-d 8 ja 9.

²⁰ RKTkm 07.01.2015, [3-2-2-3-14](#), p 7.